

EMINENT CA MILITAR, COMANDANT ȘI OM GENERALUL DE CORP DE ARMATĂ NICOLAE SAMSONOVICI*

SERGIU BALANOVICI**

Aprecierea din titlu aparține generalului Eremia Grigorescu și a fost formulată cu ocazia propunerii de înaintare la gradul de general de brigadă a colonelului Nicolae Samsonovici, șeful de stat-major al Corpului 6 armată (7 iunie 1917-29 iulie 1917) și al Armatei I române (29 iulie 1917-31 mai 1918) în timpul bătăliei de la Mărășești. "Colonelul Samsonovici are calități ostășești, sufletești și intelectuale superioare"- nota, cu acest prilej, șeful său direct, generalul Eremia Grigorescu. "Posedă vaste cunoștințe militare, care sunt puse în serviciul unei inteligențe reale, a unui temperament calm și serios, a unei firi ordonate, a unui caracter ferm, hotărât și leal. Este neobosit și foarte prevăzător; sănătate excelentă; foarte curajos. Urmează a ridica, în interesul armatei și a țării, cât mai iute treptele ierarhice, pentru a se putea profita de calități atât de vădit frumoase și excepționale. Mi-a fost un consilier prețios și necesar, atât la Corpul 6 armată, cât și acum, la comandamentul acestei Armate" (Armata I- n.n.S.B.)¹.

Cine era ofițerul la adresa căruia Eremia Grigorescu se exprima în termeni atât de elogiși ?

Fiu al soților Costache și Agripina Samsonovici, viitorul general Nicolae Samsonovici s-a născut la 7 august 1877 la Dorohoi. Pentru exactitate, se impune menționat că, la data nașterii sale, părinții își aveau domiciliul în localitatea Săveni, din fostul județ Dorohoi². A îmbrățișat cariera militară de timpuriu: absolvent al Școlii Fiilor

* Articol inedit.

** Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale.

¹ Arhivele Militare Române (în continuare: AMR), *Fond 3042, DCÎ/1974*, crt. 14.042, f. 21.

² Direcția Județeană Botoșani a Arhivelor Naționale (în continuare: DJANB.), *Colecția Registrelor de stare civilă -- oraș Dorohoi*, dosar nr. 37/1877, p. 168.

de Militari din Iași (1895) și al Școlii Militare de Ofițeri de Infanterie și Cavalerie din București (1897), a fost repartizat, ca tânăr sublocotenent de infanterie, la Regimentul 14 Roman. În anii următori a obținut, succesiv, gradele de locotenent (7 aprilie 1900), căpitan (10 mai 1907) și maior (1 aprilie 1913), remarcându-se prin “ținuta ostășească admirabilă, cultura generală întinsă, aptitudinile militare desăvârșite și educațiunea militară ireproșabilă”-așa cum releva comandantul regimentului. Între anii 1910-1912 a urmat cursurile Școlii Superioare de Război, fiind clasificat, la absolvire, primul din promoție. Revenit în unitate, a îndeplinit funcția de adjutant al regimentului și ajutor la Biroul Mobilizării (noiembrie 1912 - aprilie 1913). În timpul celui de-al doilea război balcanic, a participat cu regimentul la campania armatei române în sudul Dunării (iunie-august 1913), în calitate de comandant de batalion, dovedind capacitate organizatorică și grijă față de subordonați. La revenirea unităților în garnizoanele de pace, a fost detașat pentru stagiul timp de un an de zile la Marele Stat Major, după care și-a continuat activitatea în Regimentul 27 Bacău³.

Intrarea României în prima conflagrație mondială l-a găsit pe Nicolae Samsonovici - avansat la gradul de locotenent-colonel odată cu declanșarea ostilităților (15 august 1916) - în funcția de șef de stat-major al Diviziei 7 infanterie⁴. În această calitate, a participat la organizarea și coordonarea acțiunilor ofensive și defensive ale marii unități din zona localităților Ghimeș, Brețcu, Tg.Secuiesc, Miercurea-Ciuc, Vlăhița și Odorhei, de pe văile Trotușului și Uzului (după două săptămâni de lupte crâncene, forțele Corpului 6 armată austro-ungar au fost împiedicate să cucerească localitățile Comănești, Dărmănești și Bacău, fiind silit să se retragă și să treacă la apărare) și apoi de pe aliniamentul Cricovului⁵. Pretutindeni, s-a remarcat atât prin calitatea lucrărilor întocmite, cât și prin profesionalismul și curajul dovedite în executarea recunoașterilor, în alegerea și organizarea pozițiilor de dispunere a trupelor, precum și în transpunerea în practică a ordinelor de operații. “Are calitățile unui eminent șef de stat-major” - consemna, într-o notă de campanie, comandantul diviziei⁶. Ca o recunoaștere a meritelor sale pe front, a fost avansat colonel, în mod excepțional, la 1 aprilie 1917⁷.

Bătălia de la Mărășești, din vara aceluiași an, avea să-l consacre definitive pe Nicolae Samsonovici drept unul dintre cei mai valoroși ofițeri ai armatei române. Sintetizând activitatea și, implicit, meritele subordonatului său, generalul de divizie Eremia Grigorescu, menționa: “Pe frontal de luptă s-a ilustrat: prin recunoașterile prețioase și valoroase ce a făcut pe frontal de la Movileni la Nămolosa, sub bombardamentul violent al artileriei inamice, în vederea intrării pe front a corpurilor de armată române și acțiunii ce urmau să întreprindă, pe baza ordinelor de operațiuni date; prin organizarea Comandamentului Corpului 6 armată - nou creat pe câmpul de luptă, punându-l în măsură a funcționa în foarte scurt timp, în cele mai excelente condițiuni; prin recunoașterile îndrăznețe și înțelepte făcute la pregătirea ofensivei, înainte de bătălia de la Cosmești. La

³ AMR, Fond 3042, DCI/1974, crt. 14.042, ff. 8,9,14.

⁴ *Ibidem*, f. 9,18.

⁵ *Istoria militară a poporului român*, București, Editura Militară, 1988, vol. V, pp. 401 - 404, 472, 494.

⁶ AMR, Fond 3042, DCI/1974, crt. 14.042, f. 20.

⁷ *Ibidem*, f. 7.

bătălia de la Cosmești a stat neclintit, zi și noapte, la postul de comandă al Corpului 6, sub ploaia de proiectile, executând și completând judicious ordinele primite, cu un calm imperturbabil. La bătaia de la Mărășești, în calitate de șef de stat-major al Armatei I, a luat parte activă la conducerea bătăliei, transformând în ordine precise și clare intențiunile și voința comandantului de armată, intrând în toate amănuntele necesare pentru a-și asigura frumosul câștig al bătăliei”⁸. “În timpul campaniei - nota, la rândul său, generalul Constantin Prezan - a dovedit excelente cunoștințe și multă energie ca ofițer de stat-major. [...] Pot spune cu certitudine că a contribuit mult la reușita acțiunii de la Mărășești”⁹.

După război, a fost detașat pentru scurt timp în cadrul Inspectoratului Armatei (1 iunie - 1 octombrie 1918) iar la 1 octombrie 1918 i s-a încredințat comanda Regimentului 77 infanterie. La 30 martie 1919, a fost avansat la gradul de general de brigadă și mutat în Marele Stat Major. De la 31 martie 1921 și până la 15 ianuarie 1926, și-a desfășurat activitatea la Școala Superioară de Război din București, în calitate de comandant al instituției și profesor de tactică, strategie și istorie militară¹⁰. În această perioadă, caracterizată de căutări și reasezări pe linia organizării, funcționării metodologiei și condițiilor de admitere¹¹, generalul Nicolae Samsonovici “s-a preocupat de perfecționarea procesului de învățământ, cerând ofițerilor elevi o lectură bogată, capacitate de a sesiza esențialul și îndrăzneală în alegerea soluțiilor”¹².

Paralel cu activitatea de comandă și didactică, generalul Nicolae Samsonovici a desfășurat o bogată activitate teoretică, afirmându-se ca unul dintre exponenții gândirii militare românești din perioada interbelică. S-a preocupat, în special, de studierea problematicei referitoare la activitatea statelor majore, rezolvarea situațiilor tactice, elaborarea hotărârii, principiile ofensivei și defensive rezultate din experiența războaielor etc., probleme ce se regăsesc în lucrările sale: *Ofensiva*, Tipografia Școlii Superioare de Război, București, 1924, 55 p.; *Defensiva*, Tipografia Marelui Stat Major, București, 37 p.; *Cum se rezolvă o temă tactică. Conferințe și aplicațiuni de tactică generală*, vol. I *Defensiva*, vol. II *Ofensiva*, vol. III *Detașamente*, București, 1924 - 1926, I (278 p.), II (391 p.), III (204 p.) - lucrare premiată de Marele Stat Major¹³.

În anii următori, a fost comandant al Diviziei 19 infanterie, dislocată la Turnu-Severin (15 ianuarie 1926 - 1 iunie 1927) și subșef al Marelui Stat Major (1 iunie 1927- 15 noiembrie 1928), fiind avansat, la 1 aprilie 1928, la gradul de general de divizie¹⁴. “Am avut în generalul Samsonovici, în calitatea sa de subșef de stat major - seria ministrul de Război, generalul Paul Angelescu - un colaborator conștiincios și priceput în

⁸ *Ibidem*, ff. 18 - 19.

⁹ *Ibidem*, f. 25.

¹⁰ *Ibidem*, f. 9.

¹¹ Emil Ion, *Școala Superioară de Război și Academia Militară (1889 - 1989)*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2002, pp. 23 - 25.

¹² Petre Otu, Teofil Oroian, Ion Emil, *Personalități ale gândirii militare românești*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1997, p. 230.

¹³ *Ibidem*, pp. 231 - 233.

¹⁴ AMR, Fond 3042, DCI/1974, crt. 14.042, f. 9.

toate chestiunile pendinte de Marele Stat Major. A condus în cele mai bune condițiuni, în lipsa titularului, Marele Stat Major, căutând a-i da o îndrumare sănătoasă și în raport cu cerințele moderne”¹⁵.

Între 15 noiembrie 1928 - 12 august 1932 și 11 decembrie 1934 - 21 februarie 1937, generalul Nicolae Samsonovici a exercitat funcția de șef al Marelui Stat Major, iar în perioada 12 august 1932 - 9 noiembrie 1933, pe cea de ministru al Apărării Naționale în guvernele prezidate de Iuliu Maniu și Alexandru Vaida-Voevod¹⁶. Prin cunoștințele și experiența sa, a contribuit la perfecționarea structurilor organizatorice, a dotării și instruirii armatei române, desfășurând o intensă activitate diplomatică în vederea dezvoltării relațiilor cu alte armate, în special cu cele ale Poloniei, Cehoslovaciei, Iugoslaviei, Greciei, Turciei, Franței și Angliei. Participarea sa la conferințele șefilor Marilor State Majore din țările Micii Întelegeri și Întelegerii Balcanice s-a concretizat în semnarea numeroaselor acorduri, protocoale și convenții militare bi- și multilaterale, valabile în contextul creșterii tendințelor revizioniste și a tensionării vieții politice internaționale în deceniul patru al secolului trecut-pentru situațiile unui eventual conflict regional sau generalizat¹⁷. În dările de seamă înaintate suveranului, Nicolae Samsonovici evidențiază, în mod logic și amănunțit, avantajele pe plan strategic obținute de statul român prin parafarea convențiilor respective, proiectele de operații comune, problemele referitoare la coordonarea acțiunilor armatelor aliate, organizarea comandamentelor și transmisiunilor etc¹⁸. Sesizând corect faptul că în decursul a numai doi ani de zile (1934 - 1935) “s-au produs modificări profunde, fie în ce privește atitudinea, fie în ce privește posibilitățile militare la o mare parte din statele care interesează Mica Înțelegere”, generalul Nicolae Samsonovici avertiza, în același timp, că “din cauza transformărilor situației politice, este posibil ca la execuția unora din proiecte, să ne găsim în alte condițiuni decât acelea care existau la încheierea acestor proiecte”. După opinia sa, “este necesar ca, în mod permanent, să se studieze ce repercursiuni poate avea situația politică asupra condițiunilor de bază în execuția proiectelor de operații”¹⁹.

În aprecierea de serviciu pe anul 1931, generalul Constantin Ștefănescu-Amza, ministrul Armatei, consemna: “Generalul Samsonovici N.[...] este tipul ofițerului care a ajuns la această înaltă demnitate în armată numai prin meritele sale. Inteligent, cult și serios, satisface cu prisosință toate grelele cerințe ce îi incumbă postul său. A reprezentat cu bună pregătire și cu prestigiu armata română, în cursul acestui an, la întrunirile șefilor de stat major ce au avut loc la București, Varșovia și Praga. Lucrările sale sunt limpezi și

¹⁵ *Ibidem*, f. 34.

¹⁶ *Ibidem*, *Registru foi matricole ofițeri infanterie*, vol. II/3, f. 1690; *Istoria Statului Major General Român, Documente. 1859 - 1947*, București, Editura Militară, 1994, p. 419; Ion Alexandrescu, Ion Bulci, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Enciclopedia de istorie a României*, București, Editura Meronia, 2000, p. 110.

¹⁷ *Istoria politicii externe românești în date*, coordonator Ion Calafeteanu, București, Editura Enciclopedică, pp. 260, 274, 293, 297.

¹⁸ *Istoria Statului Major General...*, pp. 249 - 266; Alexandru Oșca, Gheorghe Nicolescu, *Tratate, convenții militare și protocoale secrete (1934 - 1939)*, Editura Vlasic, 1994, pp. 69, 151.

¹⁹ *Istoria Statului Major General...*, pp. 254 - 255.

hotărâte și a asigurat întotdeauna armatei române situațiunea cea mai convenabilă în grelele împrejurări politice și strategice din prezent”²⁰.

În anii 1932 - 1934, generalul Nicolae Samsonovici a făcut parte din delegația română-formată din Dimitrie I.Ghica, Nicolae Titulescu, Constantin Antoniadă, Savel Rădulescu, Alexandru Cretzianu, V.V.Pella ș.a.-prezentă la lucrările Conferinței dezarmării, desfășurată sub egida Societății Națiunilor, la Geneva. Nicolae Titulescu, referindu-se la unele aspecte vizând întărirea capacității de apărare a României, arăta, în 1932, că “cel mai bun mijloc de a ne atinge scopul este ca generalul Samsonovici [...] să ia contact cu statul-major francez și să se pună de accord cu dânsul asupra nevoilor armatei române”. Șeful diplomației române considera că “nimeni nu este mai calificat ca generalul Samsonovici pentru a cădea de acord cu statul-major francez asupra unui program românesc de nevoi reale și serioase”²¹.

La 1 februarie 1937, generalul Nicolae Samsonovici a primit sarcina de a coordona activitatea Consiliului Superior al Apărării Țării, încetând, la aceeași dată, să mai îndeplinească funcția de șef al Marelui Stat Major, iar la 21 februarie 1937 a demisionat din cadrele active ale armatei. În anul următor, la 1 iunie, a fost avansat la gradul de general de corp de armată²².

De-a lungul anilor, activitatea i-a fost recunoscută și apreciată prin conferirea a numeroase ordine și medalii, între care menționăm: Medalia Jubiliară “Carol I” (1906); Medalia “Avântul Țării” (1913); Ordinul “Steaua României” cu spade, în grad de ofițer (1917) și în grad de comandor; Ordinul rus “Sf.Vladimir”, clasa a IV-a (1917); Ordinul rus “Sf.Stanislav”, clasa a II-a (1918); Ordinul englez “Sf. Mihail și Gheorghe”, în grad de comandor (1918); Ordinul “Mihai Viteazul”, clasa a III-a (1919); Ordinul francez “Legiunea de Onoare”, în grad de ofițer (1920); Ordinul “Coroana României” cu spade, în grad de comandor (1920); Ordinul francez “Croix de Guerre”, cu citație pe armata franceză (1920); Medalia interaliată “Victoria” (1923); “Crucea comemorativă a războiului 1916-1918”, cu cinci barete. A fost distins, de asemenea, cu ordine oferite de statele majore ale armatelor aliate în perioada interbelică: “Leul Alb”, în grad de comandor - cehoslovac; “Restituta”, clasa a II-a - polon; “Vulturul Alb” - iugoslav²³.

După instaurarea regimului de “democrație populară”, generalul Nicolae Samsonovici va cunoaște - asemenea atâtor personalități de prestigiu ale armatei și țării - calvarul temnițelor comuniste: s-a stins din viață la 15 octombrie 1954, în închisoarea de la Sighet²⁴.

²⁰ *Istoria politicii externe ...*, p. 270.

²¹ Nicolae Titulescu. *Documente diplomatice*, redactor responsabil George Macovescu, București, Editura Politică, 1967, pp. 465 - 466.

²² AMR, *Registru foi matricole ofițeri infanterie*, vol. II/3, f. 1690.

²³ Idem, *Fond 3042, DCI/1974*, crt. 14.042, f. 8.

²⁴ DJANBI., *Colecția Registrelor de stare civilă - oraș Dorohoi, dosar nr. 37/1877*, p. 168. Alcsandru Dușu, Florica Dobro, *Drama generalilor români (1944 - 1964)*, București, Editura Enciclopedică, 1997.

Militaire, commandant et homme eminent: le général Nicolae Samsonovici (Résumé)

Nicolae Samsonovici est né le 8 août 1877, au Dorohoi. Pendant sa carrière militaire exceptionnelle, il a monté sur tous les rangs de la hiérarchie militaire, du grade de lieutenant (1897) à celui de général de corps d'armée (1938). Pendant la Première Guerre mondiale, il s'est affirmé comme un d'officiers les plus valeureux de l'armée roumaine, en contribuant, comme le chef d'état-major du Corps 6 d'armée (7 juin 1917 – 29 juillet 1917) et de l'Armée Roumaine (29 juillet 1917 – 31 mai 1918), pour obtenir la victoire de Mărășești. L'entre-deux-guerres, il a accompli positions de grand responsabilité : comandant de l' Ecole Supérieure de Guerre de Bucarest (31 mars 1921 – 15 janvier 1926), Chef d'état-major (15 novembre 1928 – 12 août 1932 et 11 décembre 1934 – 21 février 1937) et ministre de la Défense Nationale (12 août 1932 – 9 novembre 1933).

Par ses connaissances et son expérience, il a contribué au perfectionnement des structures organisationnelles, de la dotation et de l'instruction de l'armée roumaine, du développement des relations avec autres armées, surtout avec ceux de la Pologne, Tchecoslovaquie, Yougoslavie, Grèce, Turquie, France et Angleterre. En même temps il a pratiqué une activité théorique riche, en s'affirmant comme un des représentants de la pensée militaire roumaine de l'entre-deux-guerres.